

1. משנה מסכת כלים פרק טו

כלי עץ כלי עור כלי עצם כלי זכוכית פשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאים נשברו טהרו חזר ועשה מהן כלים מקבלין טומאה מכאן ולהבא השידה והתיבה והמגדל כוורת הקש וכוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדרית שיש להם שולים והן מחזיקין ארבעים סאה בלח שהם כורים ביבש הרי אלו טהורין

2. ר' דני וולף

כלים יכולים לקבל טומאה בדרכים שונות:

כלי מתכת	כלי שטף (כלי עץ, כלי עור, כלי עצם)	כלי חרס
יש	יש לכמה כלי שטף	אין
אבי אבות, אב, ראשון	אב, ראשון	ראשון
טמאים	משכב הזב טמא מה"ת, משמשי אדם ומשמשיו טמא, פשוטי כלי עץ טמאים מדרבנן	טהורים
מדפנות	מדפנות	רק מתוכו, אבל גם מאווירו; מטמא מגבו; לא מקבל טומאה כאב
טמאים	טהורים	טמאים
טהורים	טמאים	טמאים

...נחדש הסבר אחר להסביר גם רמות של טומאה וגם הלכות אחרות בהל' טהרות. נראה שהלכות טומאה מבוססות על האדם. רמת הטומאה שמשוהו מקבל מבוססת על קרבתו לאדם:

- כלי מתכת משמשים את האדם יותר מכל כלים. הם דורשים רמה טכנולוגית גבוהה, הרבה כלי-עבודה עשויים ממתכת, והאדם בא במגע עם מתכת יותר מכל חומר אחר. לכן הם מקבלים רמה הכי גבוהה של טומאה, ומקבלים טומאה אפילו בפשוטים.
- כלי שטף הם ברמת ביניים, כי הם כלי אוכל, אבל הם גם משמשים את האדם ככלי עבודה. לכן, כלי שטף וכלי עץ משמשים את האדם מקבלים טומאה אפילו פשוטים – משכב, ומשמשי אדם ומשמשיו.
- כלי חרס מיועדים לאוכל, ולכן מקבלים רמה הכי נמוכה של טומאה.
- אוכל הוא אפילו יותר רחוק מן האדם, כי בד"כ הוא לא נוגע ישיר באוכל אלא ע"י כלים; לכן, הוא רק מקבל טומאת ראשון.
- משקה הוא אפילו יותר רחוק, כי אף פעם אדם לא נוגע במשקה, ולכן הוא רק מקבל טומאת ראשון.

החידוש הזה יסביר כמה תופעות בהל' טהרות:

- יש גם טומאה ישנה לכלי מתכת: כאשר מישהו שובר כלי מתכת, ואז עושה כלים חדשים, הטומאה הישנה חוזרת. עשיית מתכת עצמה דורשת תעשייה, ולכן אפילו כששופרים אותם עדיין הם ברמה טכנולוגית גבוהה, ולכן אף פעם לא מטהרים.
- כלים שונים נחוצים תהליכי טהרה שונים. אדם, כלי מתכת וכלי שטף מיטהרים במקווה; כלי מתכת, כלי שטף וכלי חרס מיטהרים על ידי שבירה. אוכל רק מיטהר כשהוא נפסל מאכילת כלב ומשקה לא מיטהר אפילו כשהוא נפסל מאכילת כלב. יוצא שמשוהו יותר קרוב לאדם יכול להטהר בדרך יותר קלה.

פשוטי כלי חרס וכלי עץ

יש לשאול אם כלי חרס פשוטים מוגדרים ככלים אלא שהם טהורים, או שאינם כלים בכלל. הגרי"ד סולוביצי'ק (אגרות הגרי"ד הלוי הלי כלים ב: 3) העלה שפשוטי כלי חרס אינם כלים בכלל, ואילו פשוטי כלי עץ נחשבים כלים אלא שהם טהורים. המהלך של הגרי"ד בנוי על ההנחה שבכלי חרס הצורך בבית קיבול שונה מאשר בכלי עץ. לפי הגרי"ד, בית הקיבול הינו חלק מהותי מעצם צורת כלי חרס, כך שכלי חרס בלי בית קיבול (פשוטי כלי חרס) כלל אינם כלים. לעומת זאת, בכלי עץ בית הקיבול מהווה רק תנאי בתשמישו מכיוון שצריכים "כלי מעשה" כדי לקבל טומאה (ע"י חידושי רבנו חיים הלוי הלי כלים י: טו), ועל כן גם בלי בית הקיבול כלי עץ פשוט מוגדר ככלי למרות שאינו מקבל טומאה.

הגרי"ד הביא כמה ראיות לכך, ונציין שתיים מהן:

1. **טומאת פשוטי כלי עץ מדאורייתא:** התורת כהנים (שמיני פרשה ו' הלכה ד') דורשת שפשוטי כלי עץ שהם משמשים הן את האדם והן את משמשיו, כגון שלחן, הינם טמאים. הרמב"ם (הלי כלים א: יג) הביין שדרשה זו הינה אסמכתא והטומאה היא רק מדרבנן, אך בתוס' (בבא בתרא סו. ד"ה שאני) וברמב"ן (שם ד"ה הא) ישנן שתי דעות האם טומאה זו מדאורייתא או מדרבנן, וכך גם בראב"ד בתו"כ (שם). כעת, מעצם העובדה שקיימת דעה שטומאה זו מדאורייתא ניתן להסיק שפשוטי כלי עץ מוגדרים ככלים והצורך בבית קיבול הינו תנאי בתשמישם בלבד, כך שבמידה ויש להם תשמיש אחר הם מקבלים טומאה בלעדיו. אולם, בפשוטי כלי חרס לא יעלה על הדעת שהם מקבלים טומאה, אפילו מדרבנן, כפי שנאמר במפורש במשנה (כלים ב: ג) וברמב"ם (הלי כלים א: ח). לכאורה, הפירוש הוא שפשוטי כלי חרס כלל אינם כלים וממילא אינם מקבלים טומאה בשום פנים ואופן.

2. **תוך הניכר:** הרמב"ם (הל' כלים יח:טו) אומר שכלי חרס שאין להם "תוך הניכר" נחשבים לפשוטי כלי חרס ואינם מקבלים טומאה, ואילו בכלי עץ "תוך" גרידא נחשב לבית קיבול, ואין צורך בתוך הניכר. הגרי"ד הסביר שבכלי עץ ה"תוך" הינו תנאי בתיפקוד ותשמיש הכלי וממילא אין צורך בכך שיהיה ניכר, אך בכלי חרס ה"תוך" מהווה חלק בסיסי מהגדרת צורת החפצא, ולכן קיים שיעור מיוחד של "תוך הניכר".

3. **תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף סו עמוד ב**
וליסטעמיך, הא דתניא: משכבו - ולא הגזול, הי"ד? אילימא דגזל עמרא ועבדיה משכב, מי איכא למי"ד שינוי מעשה לא קני? אלא מאי אית לך למימר? דגזל משכב דחבריה, הי"ג דגזל קרבן דחבריה.

4. **רש"י מסכת בבא קמא דף סו עמוד ב**
משכבו - איש אשר יגע במשכבו (שם /ויקרא/ טו) גזירת הכתוב להוציא את המשכב הגזול שאינו נעשה אב הטומאה **לטמא אדם**.

5. **רמב"ם הלכות כלים פרק כד הלכה ז**
אין אדם מטמא במדרס משכב או מרכב שאינן שלו שנאמר והנוגע במשכבו, גזל משכב ודרס עליו בלא נגיעה טהור ואם נתייאשו הבעלי טמא, גנב משכב וישב עליו טמא שחזקתו שנתייאשו הבעלים שאינן יודעים מי גנבו ואם נודע שעדיין לא נתייאשו הבעלים טהור, לפיכך גנב שגנב עור וחיטב עליו לשכיבה מחשבה מועלת לו ומתטמא במדרס אבל הגזול אין מחשבתו מועלת אא"כ נתייאשו הבעלים.

6. **תוספות מסכת בבא קמא דף סו עמוד ב**
משמע מתוך פ"ה שר"ל משכב גמור של חבירו אם גזלו אין מטמא משכב דגזירת הכתוב הוא וזהו תימה ... ומפרש ר"י דגזל משכב דחבריה שגזל עורות של בעל הבית שאינן מחוסרין אלא יחוד ואין צריך שום תיקון ואין חסר רק מחשבה והוי שפיר דומיא דגזל קרבן ...

7. **חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף סו עמוד ב**
פירש"י דגזירת הכתוב הוא דמשכב הגזול לא יטמא אדם, וזה תימה דהא כל המשכב אשר ישכב עליו כתיב...

8. **תוספות ר"ד מסכת בבא קמא דף סו עמוד ב**
ונראה לי שטעם גדול יש בדבר. דכי היכי דאם כפה סאה וישב עליו לא הוי מושב דבעינן המיוחד לשיבה (הם) ה"נ משכב דחברי לא הוי אב הטומאה דבעינן המיוחד לו שלא יוכל חבירו לומר לו קום ואעשה בו צרכי אבל מיהו הא דאמרי' משכבו ולא הגזול קשיא לי טובא... ונ"ל אף על גב דמטמא משכב שאינו שלו. גזירת מלך היא שהגזול לא יטמא. מידי דהוה ...

9. **שיעורי ר' דוד בבא קמא דף סו עמוד ב**
ולכן סובר רש"י דע"כ מוכרח דדין טומאת משכב הזב אינו דין "קבלת" טומאה שמקבל טומאה מהזב, אלא דהוא טמא מצד עצמו, כמו שרץ דזהו הגזה"כ במשכב הזב דמשכבו של הזב הוי טומאתו כהזב עצמו, דמצד עצמו הוי אב הטומאה ולא משום קבלת טומאה. ולפי"ז אינו תמוה כ"כ מה שתמהו תוס' על רש"י [דפירש דהוי גזה"כ דרק ע"י הבעלים נעשה משכב הזב], דאח"כ דבכל דוכתי היכא דהוי רק דין קבלת טומאה לא מצינו דין כזה דרק דבר שלו מקבל טומאה. אבל הכא במשכב הזב דנתחדש דלא הוי רק דין קבלת טומאה אלא דטמא מחמת עצמו כהזב, יש להבין שפיר דהוי גזה"כ דרק ע"י הבעלים עצמן הוי דין זה.

[א"ה, שמעתי בשם הגרי"מ פיינשטיין שליט"א, שאמר יסוד זה על הא דאיתא לעיל (דף ב') דבטומאה תולדותיהן לאו כיוצ"ב, דלכאורה הא משכחת נמי כיוצ"ב, במשכב הזב, דנעשה אב הטומאה. ואמר כנ"ל, דמשכב הזב אינו תולדה כלל, כיון שאין טומאתו מדין קבלת טומאה, רק דהוי גזה"כ שנעשה כהזב עצמו]. ולפי"ז מבואר שפיר נמי מה דמשמע מרש"י דהמיעוט דגזול הוי רק לענין שאינו נעשה אב הטומאה לטמא אדם, אבל ראשון הוי, [וכן כתב במאירי (הובא להלן ס"ק הבא)].

והביאור דאף דנתחדש דמשכב של זב יש לו דין כהזב וטמא מחמת עצמו אף בלא דין קבלת טומאה, מ"מ עכ"פ דין "קבלת" טומאה נמי יש בו, [ומצד דין "קבלת" טומאה, באמת הוה כל המשכבות שתחתיו רק ראשון ככל דין קבלת טומאה שהמקבל נעשה פחות מהמטמא]... וכיון דנתבאר דכל הגזה"כ דמשכבו ולא הגזול דבעינן דוקא שיהיה שלו, מסתבר דהוי רק בהדין טומאה שמצד עצמו, [דבדין קבלת טומאה לא מצינו דבעינן שיהיה שלו], א"כ שפיר כתב רש"י דרק לענין אב הטומאה דהוה מחמת הדין שנתחדש דיש לו טומאה מצד עצמו, בזה נתמעט דבעינן שיהיה שלו, ולא גזול. אבל לענין מה שנעשה ראשון מחמת דין קבלת טומאה, בזה באמת לא נתמעט גזול, ולכן שפיר נעשה ראשון אף שלא ע"י הבעלים. אבל בדעת התוס' דתמהו על רש"י נראה דסברי דכל עיקר דין משכב הזב הוי נמי רק דין קבלת טומאה, כשאר דין קבלת טומאה, ולא משום דנעשה טמא מצד עצמו, ולכן כתבו דזהו תימה לומר דהוי גזה"כ דאינו מקבל טומאה מאחר שאינו שלו.

10. **גרי"ד** – הגדרת טומאה והעברת טומאה. דוגמאות אחרות: שורף הפרה, נבלת עוף טהור, אוהל (ר' דני וולף)

11. **תוספות מסכת עירובין דף כז עמוד א**

כל שהזב נישא עליו טהור - אומר רבינו תם דטהור מטומאה חמורה דאינו מטמא אדם וכלים אבל טמא טומאה קלה כגון לטמא אוכלין ומשקין אף על גב דאינו ראוי למשכב ומושב... ואין נראה דבהדיא כתיב בתורת כהנים תניא כל אשר ישכב עליו הזב יטמא יכול יטמא דבר שאינו ראוי לשכיבה לא מה היא אינה מטמאה כו' יכול הוא והיא לא יטמאו טומאה חמורה אבל יטמאו טומאה קלה תלמוד לומר משכב אלמא מידי דלא חזי למשכב ומושב טהור לגמרי ונראה לפרש דמה שמרבה בתורת כהנים אבן מסמא מוכל המשכב היינו דוקא לטומאה קלה ושמא בשום מקום ממעט לה מטומאה חמורה אבל מידי דלא חזי למשכב ומושב אפי' טומאה קלה ליכא

12. **ר' דני וולף**

יש לחקור האם כלי עץ הבא במידה אינו מוגדר ככלי בכלל, או מוגדר ככלי למרות שאינו מקבל טומאה? לשאלה זו יש כמה נפקא מינות: **טומאת מדרס:** לפי רש"י (שבת מד: ד"ה מוכיח) כלי עץ הבא במידה אינו יכול לקבל טומאת מדרס, ואילו לפי התוספות (סו) כלי שכזה מקבל טומאת מדרס. ניתן להבין שרק חפץ שהוא מוגדר כ"כלי" יכול לקבל טומאת מדרס. כיוון שכך, אם נאמר שכלי עץ הבא במידה אינו מוגדר ככלי, הרי שגם לא יקבל טומאת מדרס. מנגד, אם נאמר שכלי עץ הבא במידה מוגדר ככלי הרי הוא יכול לקבל טומאת מדרס.